

Nieuwe oesterzwam maakt maanpakken overbodig

reportage

Oesterzwamteler Wout van Lieshout is tevreden met de sporenloze oesterzwammen. Met de rassen, ontwikkeld door Wageningen UR, hoeven zijn medewerkers geen luchtfilters meer te dragen bij de pluk. Traditionele rassen veroorzaken met hun miljoenen sporen gezondheidsklachten. Ook raken klimaatinstallaties niet meer verstopt. Mogelijk wordt zelfs de ziektedruk voor de oesterzwammen minder.

Als een soort maanmannetjes gaan de oesterzwampluksters bij paddestoelenteler Wout van Lieshout de teeltcel in. Ze hebben een helm op met een sluiting voor de mond, die in verbinding staat met een apparaatje op de rug. Praten met je collega is er echt niet bij. Toch laten de pluksters het wel uit hun hoofd de luchterfilterinstallatie buiten de cel te laten staan. Oesterzwammen produceren miljoenen sporen; het is er gewoon mistig van in de cel. Op zich is dat niet erg, wel dat de sporen op den duur hevige allergische reacties veroorzaken, tot koortsaanvalen aan toe. Niemand wil dat riskeren.

Het einde van de extreme maar noodzakelijke voorzorgsmaatregelen lijkt nabij. Want Wageningen UR heeft twee rassen oesterzwammen ontwikkeld die geen sporen vormen. Ze zijn in de praktijk, onder meer bij Van Lieshout, getest. Voor de pluksters is de proef geslaagd. Zonder enige bescherming konden ze oesterzwammen plukken. 'En dus ook met elkaar kletsen', grinnikt Van Lieshout.

>> Kruisen met bruikbaar ras

Het idee van de sporenloze oesterzwam is niet nieuw. Al twintig jaar geleden lukte het Franse onderzoekers er een te maken. Maar die bleek in de praktijk niet bruikbaar. Johan Baars van Wageningen UR pakte met zijn collega's het idee opnieuw op en slaagde waar eerdere onderzoekers geen vooruitgang boekten. Door een 'oude' sporenloze stam te kruisen met bruikbare rassen en via moleculaire technieken de goede weer uit te selecteren, kwam Baars met zijn collega's tot dertig rassen. Elk ras kweekten ze op. Tijdens de teelt nodigden de onderzoekers een groep oesterzwamtelers uit ter beoordeling. Uiteindelijk bleven er twee rassen over die hun goedkeuring weg konden dragen. Drie telers zijn hiermee een praktijkproef gaan doen. 'Wij hebben heel hoge verwachtingen', zegt Van Lieshout. Wat meteen opvalt, is het gezondheidsaspect. Met een luchtfilter op de rug ontstaan er wel geen klachten, maar prettig werken is anders. De bewegingsvrijheid is minimaal. Ook voor de beeldvorming is een sporenloze zwam beter. Van Lieshout: 'Als hier mensen komen als er net geoogst wordt, vragen ze zich misschien af waar die bescherming voor nodig is. Het geeft toch een associatie met gevaarlijk, net als bij werken met asbest.'

>> Minder energie

De sporenloze zwam heeft mogelijk nog een voordeel. Bij de teelt van sporulerende oesterzwammen worden de gassen en de warmte die de paddestoelen produceren naar buiten geblazen en komt nieuwe ventilatielucht rechtstreeks van buiten naar binnen. In de winter kost het energie om de buitenlucht op te warmen en in de zomer om hem af te koelen. Het kost minder energie de lucht uit de cel te recirculeren en bij te mengen met lucht van buiten. Maar met de miljoenen sporen in de lucht raakt de klimaatinstallatie dan binnen de kortste keren

verstoort. Bij een sporenloze zwam is de lucht wel te recirculeren. Of dit werkelijk lukt, is pas aan te tonen als de oesterzwam jaarrond geteeld wordt, maar Van Lieshout is vol goede hoop. Niet alleen zal recirculatie goedkoper zijn, verwacht hij, ook gaat de kwaliteit van de oesterzwam omhoog. 'Als je lucht van buiten haalt duurt het altijd even voor die op de juiste conditie, met temperatuur, luchtvochtigheid en CO₂ is. Het is maar een kokertje van twee meter waarin de lucht op conditie wordt gebracht. Als die lucht al warmer is doordat je bijmengt, heb je niet die extreme verschillen tussen binnen en buiten.'

>> Ziektedruk lager

Dan is er nog een mogelijk voordeel. Wie begint met de oesterzwam-menteelt krijgt aanvankelijk prachtige opbrengsten. Maar onherroepelijk gaat na een jaar de opbrengst omlaag. Telers gaan dan over op een ander ras, waarna de opbrengsten weer goed zijn. Maar weer na een jaar gaan de opbrengsten omlaag. Waar die dalende opbrengsten precies aan liggen weet niemand. Daar is nog nooit onderzoek aan gedaan, omdat de oesterzwammenteelt maar een kleine sector is met zo'n 25 telers in Nederland. Onder de telers heerst de gedachte dat de sporen die overal in de ruimte zweven, zorgen voor een bepaalde infectiedruk van bijvoorbeeld virussen. Dat zou betekenen dat zonder sporen de opbrengst op het hoge niveau kan blijven.

Waar het nu op aankomt zijn de resultaten uit de praktijkproef. De telers hebben de twee sporenloze en de sporulerende rassen naast elkaar geteeld en geoogst. Ze hebben de opbrengst en de hoeveelheid steel die wordt weggegooid van elk ras gewogen.

'Ik vraag heel wat van ze', vindt Baars. 'Zeker als je bedenkt dat die pluksters dat allemaal moeten doen.' Nu moet hij nog de cijfers analyseren. Aanvankelijk dacht hij dat de opbrengst tegenviel. Een van de telers had een lage opbrengst in de eerste vlucht, maar de tweede maakte een heleboel goed. 'Dergelijke variaties komen vaker voor in de oesterzwammenteelt en lijken niet aan ons ras te liggen', denkt Baars. Wanneer de cijfers het gevoel onderbouwen, is misschien een verdere beproeving in de praktijk nodig. Wellicht een half jaar lang op een half bedrijf bij één teler of juist bij heel veel telers, maar niet zo lang achter elkaar. In ieder geval zal geprobeerd worden het ras zo snel mogelijk in de handel te brengen. De optimale teeltwijze kunnen de telers zelf het beste uitzoeken. Wageningen UR heeft de basis gelegd, nu is het de beurt aan de telers.

Van Lieshout is tevreden over wat hij heeft gezien. De sporenloze zwam groeit haast nog beter dan de sporulerende, met veel hoedjes en weinig weg te gooien steeltjes. Hij filosofeert al verder: 'Als het echt wat wordt, kun je ze gaan telen op bedden, net als champignons. Dan kun je toe met één arbeidskracht die in een uur klaar is, terwijl we nu met twee personen drie uur bezig zijn.'